

לקט מאמרים

פרויקט שילוב האוכלוסייה החרדית בכלכלה הישראלית

איסוף ועריכה: איליה זטקובצקי

לקט מאמרים 7

מרץ 2013

החרדים המשתלבים : בין שני העולמות

חלק א': תיאור האוכלוסייה

המכון הישראלי לדמוקרטיה – "חרדיות מודרנית, מעמד ביניים חרדי

בישראל", 2012

המחברים: חיים זיכרמן, לי כהנר

**"פנים חדשות
באו לכאן"
(שבת קיב ב')**

הספר של זיכרמן וכהנר מתאר תופעה חדשה יחסית, המוגדרת על ידם כ"צמיחתו של מעמד הביניים החרדי מודרני". זוהי קבוצה שרבים מחבריה עובדים במקצועות "איכותיים", כגון ראיית חשבון, תיכנות, עריכת דין וכד'. בנוסף, הם מאמצים היבטים מסוימים של תרבות ישראלית, בשאיפות הקריירה שלהם, בתחום הרגלי הפנאי ועוד.

יחד עם זאת, המחברים מדגישים שלמרות שהחרדים המודרניים עובדים בסביבה חילונית, מאמצים דפוסי קריירה ובילוי חילוניים ובמקרים רבים גרים בתפר גיאוגרפי בין שכונות חרדיות לחילוניות – הם רואים את עצמם כחרדים לכל דבר. חרדיותם באה לידי ביטוי לא רק בהגדרה עצמית, אלא גם בקשרים ההדוקים שלהם עם הקהילה, בקבלת הכפיפות לעמדת גדולי הדור, בתמיכה במפלגות חרדיות, באימוץ עמדות חרדיות בנושאי יחסי דת-מדינה וכמובן בנאמנות ל"אידאל החרדי" – לימודי קודש כברירת מחדל וכערך עליון.

למרות הנאמנות לקהילה, מעמד הביניים החרדי אינו מקבל ממנה מענה בשלושה מרכיבים עיקריים: מרכיב ראשון הוא חינוך. אורח חייהם של "החרדים המודרניים" אינו מאפשר לילדיהם להתקבל למוסדות חינוך חרדיים מסוימים ומנגד חינוך בבתי ספר ממ"ד אינו הולם השקפת עולמם. מרכיב שני - הנהגה רוחנית. מעמדה של קבוצה זאת אינו תואם תפיסה "חרדית קלאסית" ובהעדר תמיכה מדמות רבנית הם מרגישים כ"חצי עבריינים". הדבר נכון בעיקר לגבי בני הקהילה הליטאית; החסידים הרבה פחות פגיעים מבחינה זאת. והמרכיב השלישי – ייצוג פוליטי. דווקא במרכיב זה חלים שינויים מסוימים. תנועה "טוב", הפועלת כיום במישור המוניציפאלי, מציגה את עצמה, בין היתר, כנציגת חרדים עובדים.

צמיחת מעמד ביניים חרדי – זאת תופעה שמשפיעה גם על החברה החרדית וגם על החברה הכללית. לדברי המחברים, "קיומה של המסגרת המודרנית תסייע לחברה החרדית... לתת מקום וזהות לפרטים שאינם ממשיכים ללמוד" וגם תשמש "עוגן כלכלי לחברת הלומדים". מאידך, היא תסייע במיגור תחושת רתיעה ופחד המאפיינים את היחס של החברה החילונית לעולם החרדי.

המחברים מסכמים כי בראייה היסטורית, החרדים המודרניים יכולים לקרב בין העולם החרדי לעולם החילוני, ואילו בתוך העולם החרדי הם יתרמו לאיזון בין מעמד העילית הלמדני ומעמד הביניים החרדי.

למידע נוסף

תוכן עניינים

- 1 המכון הישראלי לדמוקרטיה – "חרדיות מודרנית, מעמד ביניים חרדי בישראל", 2012
- 2 תנועת "טוב" – תפיסות ועמדות כלפיו תנועת "טוב וערכיה", 2012
- 3 משרד התמ"ת - השתלבות אקדמאים חרדים בעבודה, 2012
- 4 משרד התמ"ת - "יגעת ומצאת - תאמיני", 2012
- 5 מוסד שמואל נאמן - "פוטנציאל חרדים לאוניברסיטאות", 2013
- 5 סיכום

חלק ב': החרדים המשתלבים בראי המספריםתנועת "טוב" – תפיסות ועמדות כלפי תנועת "טוב וערכיה, 2012עורכי הסקר: מכון "גיאוקרטוגרפיה"

תנועת "טוב", כמופיע בעמוד הפייסבוק שלה, הינה "תנועה חרדית חברתית אשר קמה מתוך צורך לייצג ולקדם צרכים אשר אינם מיוצגים כיום ע"י הנציגות החרדית הקיימת". יושב הראש שלה הוא הרב חנוך ורדיגר ופעילותה כיום מתמקדת בעיקר במועצות מקומיות בישובים בעלי אוכלוסייה חרדית גדולה.

סקר שנעשה ע"י מכון "גיאוקרטוגרפיה" לפי הזמנתה של תנועת "טוב" בוחן, בין היתר, את התפיסות של הציבור החרדי במגוון התחומים הקשורים להשתלבות בשוק העבודה. הסקר נערך בקרב 400 נשאלים, כולם מן המגזר החרדי, המחולקים לפי מין, שכבת גיל, זרם, רמת חיים ואזור מגורים.

באופן כללי, השתלבות בשוק העבודה אינה עומדת בראש סדר העדיפויות של הציבור החרדי. רק כ- 15.5% מהנשאלים דיגרו אותה בין שני הנושאים שצריכים להיות במרכז סדר היום החרדי – אחרי הנושא של גיוס בני ישיבות, בעיות הדיור, קצבאות הילדים ותקציב הישיבות והכוללים. עם זאת, קיים הבדל ברור בגישות לפי רמת ההכנסה. 21.7% מבעלי הכנסה מעל הממוצע רואים בהשתלבות בשוק העבודה נושא חשוב ורק 4.4% מבעלי הכנסה נמוכה מסכימים אתם. מאידך, נושא קצבאות הילדים חשוב בעיני 18.6% מבעלי הכנסה גבוהה ו- 44.4% מבעלי הכנסה נמוכה. ניתן לראות כאן ביטוי לשתי תפיסות עולם – של חיים בעוני והתבססות על קצבאות, מחד ושל השתלבות בשוק העבודה, מאידך.

כמחצית מהנשאלים (45.8%) שבעי רצון ממידת ההשתלבות של הציבור החרדי בשוק ורק כ- 23% אינם שבעי רצון. תוצאה זאת כמעט לא משתנה לפי מין, גיל, רמת ההכנסה ומקום מגורים. עם זאת, ספרדים שבעי רצון יותר משאר הזרמים (53.7%) וחסידיים בולטים בחוסר שביעות רצון (30.8%).

השתלבות החרדים בלימודים אקדמיים זכתה בתמיכתם של יותר ממחצית הנשאלים (51.7%), כאשר 26.2% מתנגדים לה. בקרב הגברים הבדל בולט יותר (61.7% בעד, 18.4% נגד) ובקרב נשים – פחות (41.8% בעד, 33.8% נגד). הזרם הליטאי – זוהי הקבוצה היחידה שבה שיעור המתנגדים לשילוב בלימודים אקדמיים גבוה משיעור התומכים (36.5% בעד, 39.0% נגד).

חלק נוסף בסקר דן ביחס לחרדים שמשתלבים בשוק העבודה. כ- 51.1% מהנשאלים (61.3% מהגברים, 41.3% מהנשים) סבורים שמעסיקים פרטיים מפלים לרעה את החרדים. תחום השירות הציבורי זכה לתדמית גרועה אף יותר: 65.5% מהנשאלים מניחים שבמגזר זה קיימת אפליה נגד השתלבותם של חרדים ורק 20.9% חולקים על כך. בשני המקרים, גברים משוכנעים בקיום האפליה יותר מנשים, וחסידיים – יותר מספרדים וליטאים.

שאלה נוספת התייחסה לתגובת החברה החרדית לאנשים מתוכה המשתלבים בשוק העבודה. הנשאלים התבקשו להשיב על השאלה: "האם קיימת או לא קיימת אפליה במערכת החינוך של המגזר החרדי כלפי ילדיהם של חרדים עובדים? אם קיימת, עד כמה לפי דעתך אפליה זו הינה מוצדקת או לא מוצדקת?". 43.0% מהנשאלים טענו שלא קיימת אפליה, עוד 41.0% מהנשאלים דנו בשאלה האם היא מוצדקת או לא, אך לא הטילו ספק בקיומה.

בנושא זה ניתן לראות הבדלים ברורים ברוב החתכים. כך 48.2% מהגברים משלימים (או לא משלימים) עם קיומה של אפליה ורק 36.3% מניחים שאינה קיימת. אצל הנשים מצב הפוך: 33.8% הניחו כי היא קיימת ו- 49.5% - שלא. 43.8% מבעלי הכנסה גבוהה ו- 28.9% מבעלי הכנסה נמוכה מניחים שיש אפליה. הניתוח לפי הזרמים מראה כי 58.0% מהחסידיים, 43.1% מהליטאים ורק 31.9% מהספרדים מאמינים שמוסדות חינוך חרדים אינם מפלים ילדיהם של חרדים עובדים.

[למידע נוסף](#)

לקט מאמרים 7

[תוכן העניינים](#)

[באופן כללי,](#)

[השתלבות](#)

[בשוק העבודה](#)

[אינה עומדת](#)

[בראש סדר](#)

[העדיפויות של](#)

[הציבור](#)

[החרדי.](#)

משרד התמ"ת - השתלבות אקדמאים חרדים בעבודה, 2012**המחברים: רעות מרציאנו, דן קאופמן**

מחקרם של מרציאנו וקאופמן בא להשוות תהליך השתלבותם של האקדמאים החרדים בשוק העבודה עם זה של עמיתיהם החילוניים. המחקר נעשה בקרב 492 בוגרי הקריה האקדמית אונו בפקולטות משפטים ומנהל עסקים, מתוכם 218 – חרדים והשאר – אינם חרדים (דתיים, מסורתיים, חילוניים).

הממצאים מראים כי גברים חרדים שמחפשים עבודה זוכים ליחס שונה מזה שמקבלים חבריהם הלא-חרדים. כך, בתגובה לקורות חיים שנשלחו, כ- 80% מהחרדים קיבלו 0-5 תשובות ורק 2% - מעל 16 תשובות. בציבור הלא-חרדי הנתונים הנם 67% ו- 11%, בהתאמה. הבוגרים החרדים הוזמנו בממוצע ל- 2.95 ראיונות עבודה ובוגרים לא-חרדים – ל- 4.1. בקרב בוגרי משפטים היחס קשה אף יותר – 2.1 מול 4.21.

לדברי המחברים כי בראיונות בעל פה ובשאלות הפתוחות הנשאלים החרדים מציינים "כ... כי הם נתקלים בהתעלמות מצד המעסיקים, בהתייחסות עוינת להיותם חרדים ולזלזול ברמת התעודה בה הם מחזיקים".

לאור התוצאות הנ"ל לא פלא כי תהליך חיפוש עבודה של גבר אקדמאי חרדי ארוך יותר מזה של עמיתו הלא-חרדי (6.58 חודשים מול 4.6 חודשים בממוצע ובקרב בוגרי פקולטה למשפטים 7.08 מול 4.54 בממוצע) והוא ככל הנראה גם משתכר פחות (התוצאות בעניין זה אינן מובהקות מבחינה סטטיסטית).

נשים חרדיות בוגרות הקריה האקדמית נוהגות לשלוח פחות קורות חיים בהשוואה לנשים הלא-חרדיות. למרות זאת, אין הבדל בין אקדמאיות חרדיות ולא-חרדיות -- לא באורך תהליך חיפוש עבודה שלהן ולא במשכורות להן זוכות.

ונתון נוסף – שיעורי התעסוקה של אקדמאים ואקדמאיות חרדים בוגרי הקריה האקדמית אינו שונה מהותית מזה של עמיתיהם הלא חרדים.

[למסמך מלא](#)

לקט מאמרים 7

[תוכן העניינים](#)

[גברים חרדים](#)

[שמחפשים](#)

[עבודה זוכים](#)

[ליחס שונה](#)

[מזה שמקבלים](#)

[חבריהם הלא-](#)

[חרדים.](#)

משרד התמ"ת - "יגעת ומצאת - תאמין", 2012**המחברים: אסף מלחי, מיכל בראל**

המחקר בודק מאפייניהם של תלמידי חרדים במסלולים אקדמיים ומקצועיים במטרה לבחון ולאחר דרכים לעודד צעירים חרדים להשתלב בלימודים גבוהים. לצורך זה נבדקו סטודנטים שנתמכו ע"י קרן ק.מ.ח. - הקרן הגדולה ביותר המעניקה סיוע כלכלי לחרדים. אמנם מטרת המחקר הייתה יישומית ורוב השאלות דנו בהיבטים תעסוקתיים ולימודיים, אך יש בו גם מספר נתונים סוציו-אקונומיים על אותם צעירים ועל מצבם החברתי.

כ-37% מהסטודנטים הנם ליטאים, כ-24% חסידים (ועוד 6% חב"דניקים) וכ-22% ספרדים. כמחצית מהם (46%) עבדו כבר לפני שפנו ללימודים. הגיל הממוצע של הסטודנטים הגברים הינו 31 וכ-83% מהם נשואים (1). מנתונים אלה ברור שקיים הבדל בין התלמידים הנתמכים ע"י ק.מ.ח. לבין כלל הציבור החרדי.

רובם המוחלט של הסטודנטים (93%) קיבלו תמיכה רבה או רבה מאוד מבני/בנות זוגם. גם בקרב שכנים וחברים בקהילה אחוז התמיכה המלאה היה משמעותי (69% תמכו במידה רבה עד רבה מאוד) וגם רוב היתר קיבלו את הצעד (רק 2% מהשכנים והחברים התנגדו). על פניו קיימת פה סתירה עם הגישה של כלל הציבור החרדי ללימודים אקדמיים (ראה סקר של מכון "גיאוקרטוגרפיה"). ההסברים האפשריים הם כי היחס לשכר/חבר שיוצא ללימודים שונה מהיחס הכללי ליציאה ללימודים אקדמיים. כמו כן ייתכן שהסטודנטים שהשתתפו בסקר באים מסביבה שונה מכלל האוכלוסייה החרדית בארץ. בכל מקרה, מדובר בתופעה הקוראת להתייחסות.

למסמך מלא

לקט מאמרים 7

תוכן העניינים

רובם המוחלט

של

הסטודנטים

(93%) קיבלו

תמיכה רבה או

רבה מאוד

מבני/בנות

זוגם.

(1) לפי נתוני סקר חברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בקרב כלל האוכלוסייה החרדית שיעור הנשואים בשכבת הגיל 25-29 עומד על 91% ובשכבת הגיל 30-34 – על 99%.

מוסד שמואל נאמן – "פוטנציאל חרדים לאוניברסיטאות", 2013**המחבר: איליה זטקובצקי**

כחלק מהמאמץ המחקרי של פרויקט 'שילוב חרדים' במוסד שמואל נאמן, בוצעה הערכה לגבי מספר הסטודנטים הפוטנציאלי הקיים כיום בתוך הציבור החרדי. ההערכה מתבססת, מחד, על ההרכב הדמוגרפי של הציבור החרדי ובנוסף – על מערכת ההעדפות שלו. כתוצאה מהניתוח, המחבר הגיע למסקנה כי כיום סדר גודל של כ- 10,000 חרדים (רובן נשים) מעוניין להשתלב בלימודים אקדמיים, דהיינו, לכמות הנוכחית של 7,000 – 7,500 סטודנטים חרדים הלומדים כיום במוסדות אקדמיים צפויים להצטרף בקרוב כ- 2,500 – 3,000 צעירים נוספים.

הניתוח מתבסס על סדר העדיפויות הנוכחי של הנוער החרדי, כפי שהוא עולה מהמחקרים שנעשו עד היום. המחבר מצביע במיוחד על הנקודה הזאת ומדגיש כי הציבור החרדי עובר כיום תהליכים מהירים של שינוי. שינוי זה צפוי להשפיע על סדר העדיפויות של הנוער החרדי ובעקבות זאת – גם על מספר הסטודנטים. בתוך כך הניתוח הזה מצביע על אינדיקטור אפשרי לעוצמת השינויים – היחס בין סטודנטים בפועל לסטודנטים פוטנציאליים. ברור שאינדיקטור זה הינו ראשוני ולא מדויק, אך מדובר בניסיון ראשוני מסוגו – למדוד את עוצמת השינויים בתוך הציבור החרדי. לדעת צוות המחקר, יש לעודד מחקרים בכיוון זה.

[למסמך מלא](#)

חלק ג': סיכום

מניתוח הדיווחים המרכיבים לקט מאמרים זה עולה אמנם כי השתלבות בשוק העבודה ובלימודים אקדמיים אינם נמצאים בראש סדר העדיפויות של העולם החרדי; אך מאידך, הציבור החרדי גם איננו עוין לרעיון. אפשר להגיד שחרדי ממוצע מקבל כיום את העובדה כי חלק מחבריו יצאו לשוק העבודה ולאקדמיה – עובדה זו לא ממוטטת עליו את עולמו.

מאידך, גם הציבור החילוני, לא נתפס כמשתוקק, בלשון המעטה, לקדם את השתלבות החרדים. החרדים שרוצים להשתלב במשק מרגישים כי מעסיקים (חילוניים בד"כ) מפלים אותם לרעה בשל חרדיותם. ניתן להגיד, בסיכום, שהחרדים המשתלבים "זוכים" לאדישות מהקהילות שלהם, לחשדנות מצד החילונים והם גם מעטים מדי ומפוזרים מכדי לפעול כקהילה. ולמרות זאת, מספרם עולה בהתמדה, וככל הנראה, שינוי מספרי יביא גם שינויים ביחס כלפיהם מצד כל הקבוצות.

לקט מאמרים 7

[תוכן העניינים](#)

כיום סדר גודל

של כ-

10,000

חרדים (רובן

נשים) מעוניין

להשתלב

בלימודים

אקדמיים

אודות מוסד שמואל נאמן

מוסד שמואל נאמן שהוקם בטכניון בשנת 1978 ביוזמת מר שמואל (סם) נאמן והוא פועל להטמעת חזונו לקידומה המדעי-טכנולוגי, כלכלי וחברתי של מדינת ישראל.

מוסד שמואל נאמן הוא מכון מחקר המתמקד בהתווית מדיניות לאומית בנושאי מדע וטכנולוגיה, תעשייה, חינוך והשכלה גבוהה, תשתיות פיסיקות, סביבה ואנרגיה ובנושאים נוספים בעלי חשיבות לחוסנה הלאומי של ישראל בהם המוסד תורם תרומה ייחודית. במוסד מבוצעים מחקרי מדיניות וסקירות, שמסקנותיהם והמלצותיהם משמשים את מקבלי ההחלטות במשק על רבדיו השונים. מחקרי המדיניות נעשים בידי צוותים נבחרים מהאקדמיה, מהטכניון ומוסדות אחרים ומהתעשייה. לצוותים נבחרים האנשים המתאימים, בעלי כישורים והישגים מוכרים במקצועם. במקרים רבים העבודה נעשית תוך שיתוף פעולה עם משרדים ממשלתיים ובמקרים אחרים היוזמה באה ממוסד שמואל נאמן וללא שיתוף ישיר של משרד ממשלתי. בנושאי התוויית מדיניות לאומית שעניינה מדע, טכנולוגיה והשכלה גבוהה נחשב מוסד שמואל נאמן כמוסד למחקרי מדיניות המוביל בישראל.

עד כה ביצע מוסד שמואל נאמן מאות מחקרי מדיניות וסקירות המשמשים מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במשק ובממשל. סקירת הפרויקטים השונים שבוצעו במוסד מוצגת באתר האינטרנט של המוסד. בנוסף מוסד שמואל נאמן מסייע בפרויקטים לאומיים דוגמת המאגדים של משרד התמ"ס - מגנט בתחומים: ננוטכנולוגיות, תקשורת, אופטיקה, רפואה, כימיה, אנרגיה, איכות סביבה ופרויקטים אחרים בעלי חשיבות חברתית לאומית. מוסד שמואל נאמן מארגן גם ימי עיון מקיפים בתחומי העניין אותם הוא מוביל.

יו"ר מוסד שמואל נאמן הוא פרופ' זאב תדמור וכמנכ"ל מכהן פרופ' עמרי רנד.

כתובת המוסד: מוסד שמואל נאמן, קרית הטכניון, חיפה 32000

טלפון: 04-8292329, פקס: 04-8120273

כתובת דוא"ל: info@neaman.org.il

כתובת אתר: www.neaman.org.il

מוסד שמואל נאמן

למחקר מתקדם במדע וטכנולוגיה

אי-מייל: ilia@sni.technion.ac.il

טלפון: 077-8871811

פקס: 04-8292329

עיצוב והפקה: משה פפו

מען למכתבים:

מאמינים בשילוב, מוסד נאמן, קריית הטכניון, חיפה, 32000, ישראל

בקרו אותנו ב-

ד"ר ראובן גל

ראש פרויקט שילוב חרדים

אין לשכפל כל חלק מפרסום זה ללא רשות מראש ובכתב ממוסד שמואל נאמן מלבד לצורך ציטוט של קטעים קצרים במאמרי סקירה ופרסומים דומים תוך ציון מפורש של המקור.

הדעות והמסקנות המובאות בפרסום זה הן על דעת המחברים ואינן משקפות בהכרח את דעת מוסד שמואל נאמן.